

KSENIJA GAL*
IVANA ŽIVIĆ

POUČAVANJE IZGOVORA ENGLESKOGA JEZIKA S UČENICIMA 1. RAZREDA OSNOVNE ŠKOLE

U radu se govori o usvajanju izgovora na nastavi engleskoga kao stranoga jezika s učenicima mlađe dobi. Nakon osvrta na glavne ciljeve ranoga učenja stranoga jezika, daje se prikaz zastupljenosti vježbi izgovora u dva udžbenika engleskog jezika za 1. razred. Razmatraju se iskustva iz prakse i poteškoće na koje učenici nailaze pri usvajanju izgovora te predlažu aktivnosti za uvježbavanje problematičnih glasova.

Ključne riječi: nastava engleskoga kao stranoga jezika, rano učenje, usvajanje izgovora, aktivnosti uvježbavanja izgovora

Uvod

Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS), u poglavlju o odgojno-obrazovnim postignućima opisuje govorenje (engl. *speaking*): govornu interakciju, produkciju i izgovor. HNOS (2006:82) preporuča razvijanje sljedećih vještina i sposobnosti uključujući i neke od aktivnosti u 1. razredu: „**sposobnost raspoznavanja, razumijevanja i ponavljanja fonoloških, ritmičkih, naglasnih i intonacijskih osobina engleskoga jezika prema zvučnomu uzorku; sposobnost pravilne reprodukcije govorenih ili snimljenih zvučnih uzoraka izdvojenih riječi i kraćih rečenica; reproduciranje jednostavnih brojalica, pjesmica za govorenje i pjevanje uz pokret, uključujući i jazz chants i rap; elementarno opisivanje slikovnoga predloška; sudjelovanje u vrlo kratkim dramatizacijama (2–3 kratke rečenice); verbalno reagiranje na verbalne i neverbalne poticaje u sklopu elementarnih jezičnih funkcija; odgovaranje na jednostavna pitanja u okviru poznatih jezičnih struktura i tematskih sadržaja.**“

Dakle, usvajanje točnog izgovora implicirano je kroz navedene ciljeve.

Čimbenici koji sudjeluju u usvajanju dobrog izgovora

Istraživanja (*Istraživanje procesa učenja i usvajanja stranih jezika u osnovnoj školi*, 1991.) pokazala su da rano učenje stranoga jezika doprinosi boljemu usvajanju izgovora. Mnogi autori pišu o kritičnom ili osjetljivom razdoblju u usvajanju izgovora i fonetskoga sustava engleskoga jezika, spominjući dob od pete godine života do puberteta. Uz odgovarajući model, učeći strani jezik u

* Ksenija Gal, I. gimnazija, Osijek
Ivana Živić, Učiteljski fakultet, Osijek

spomenutoj dobi, učenici će usvojiti izgovor blizak onome izvornoga govornika. Ako strani jezik počnu učiti kasnije, bez obzira na dužinu učenja i na razinu kompetencije, nikada ne uspijevaju dosegnuti razinu izvornoga govornika (Josipović, 1999). Dječji će izgovor biti onoliko dobar koliko je dobar model koji slušaju. Usprkos izloženosti engleskomu jeziku kroz raznolike medije, nastavnik stranoga jezika ostaje glavni model dobrog izgovora. Nerealno je očekivati da će većina nastavnika imati izgovor izvornoga govornika. Osim nastavnika, učenici mogu slušati i dostupne nosače zvuka, koji su prateći materijal udžbeniku. Oni učenicima omogućavaju slušanje različitih modela jer je važno da se navikavaju na različite glasove, naglaske i brzinu govora (Kruhan, 1999:101). Uobičajeni pristup uvježbavanju izgovora bile su vježbe drila, međutim u novije vrijeme sve je više aktivnosti koje uključuju (didaktičku) igru ili su integrirane s drugim vještinama pa ih naši učenici smatraju zanimljivijima, privlačnijima i prihvatljivijima, a nastavnici prikladnijim dobi i sposobnostima učenika.

Fonetski sustavi engleskoga i hrvatskoga jezika znatno se razlikuju, stoga nastavnici moraju biti svjesni važnosti pravodobnoga usvajanja točnoga izgovora. Primijećeno je da mala djeca uspješno oponašaju različite glasove i načine govora, kako u materinskom tako i u stranom jeziku. Josipović (1999:93) idealnim razdobljem za usvajanje izgovora stranoga jezika navodi razdoblje između 6. i 7. godine. Kod djece koja izgovor nekoga stranoga jezika usvoje do te životne dobi postoji mogućnost da će ga reproducirati bez stranog naglaska. Autorica kao glavne razloge uspješnosti usvajanja dobrog izgovora navodi 3 skupine razloga: neurolingvistički – dječji živčani sustav ima mnogo veću plastičnost nego živčani sustav odraslih, psiholingvistički – spontanost u ponašanju, glotodidaktički – primjerene nastavne metode i materijali.

Pri učenju engleskoga jezika učenici se susreću s glasovnim pojavama kojih nema u hrvatskome jeziku. Kruhan (1999:100) smatra da najčešće poteškoće u usvajanju izgovora mogu biti:

- rečenična melodija
- naglašavanje riječi
- razlikovanje dugih i kratkih samoglasnika, duljina sloga
- suglasničke skupine koje nisu uobičajene za materinski jezik i
- glasovi kojih u materinskomu jeziku nema.

Naše je iskustvo pokazalo da najčešći problem predstavlja izgovor sljedećih glasova: /ð/, /θ/, /ŋ/, /r/ i /w/. Nadalje, mnoge riječi u engleskome jeziku razlikuju se samo po duljini vokala te je potrebno učenicima posebno skrenuti pozornost i uvježbavati te riječi. To su minimalni parovi poput *ship* – *sheep*. U engleskom jeziku je odnos slovo – glas drugačiji od hrvatskoga te i to može učenicima stvoriti poteškoće, pogotovo kada započinju s čitanjem. Učenici 1. razreda ove veze teže uočavaju jer se susreću sa slovima po prvi put.

Smatramo da je nastavnik jedan od najvažnijih čimbenika u procesu usvajanja izgovora stranoga jezika kod djece. O stavu nastavnika, njegovomu znanju i sposobnostima ovisi kako će djeca prihvatiti strani jezik u toj dobi. Kao što je ranije spomenuto, nastavnik ne može uvijek biti savršen i jedini model, posebno za izgovor. Važno je da su djeca u prilici što češće čuti izvornoga govornika. Nastavnici to danas mogu riješiti nosačima zvuka dostupnima uz svaki udžbenik. Kruhan (1999:106) navodi da za uspješno izbjegavanje i ispravljanje pogrešaka u izgovoru nastavnik treba posjedovati znanja:

- o naglasku, ritmu i rečeničnoj melodiji stranoga jezika, značajkama samoglasnika i suglasnika, o odnosu glas-slovo i transkripciji
- o zajedničkim osobinama i razlikama između materinskoga i stranoga jezika
- o didaktičkim mogućnostima, postojećim materijalima i njihovoj primjenjivosti
- o predznanjima i sposobnostima učenika.

Usvajanje izgovora i udžbenici engleskoga jezika

Udžbenici engleskoga jezika odobreni od Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta slijede načela HNOS-a, pa slijedi pregled aktivnosti koje uključuju uvježbavanje izgovora u udžbenicima DIP IN 1 i BUILDING BLOCKS 1.

Sukladno HNOS-u u priručnicima za nastavnike niti jedna predložena aktivnost ne uvježbava isključivo izgovor, već su u njima integrirane različite vještine. Najzastupljenije aktivnosti predložene su u ovim priručnicima:

- Vježbe ponavljanja:
 - Ponavljanje za modelom (nastavnikom ili nosačem zvuka) – ponavljanje riječi, rečenica ili stihova pjesmice ili *chant*; individualno ponavljanje, ponavljanje u paru, skupinama ili zbornu
 - *Mirror and echo* - učenici ponavljaju i izgovor i radnju za nastavnicom (čarobno ogledalo koje govori), nastavnik mijenja redosljed radnji, nakon toga nastavnik pokazuje radnje, a učenici sami govore
 - *Chinese whispers* – nastavnik učeniku u prvoj klupi šapne riječ, on šapne istu riječ učeniku koji sjedi iza njega i tako do učenika u zadnjoj klupi koji tu riječ glasno izgovara
 - *Varied speaking/singing* – učenici na različite načine izgovaraju rečenice, pjesmice ili pjevaju: tiho, glasno, poput pokvarene ploče, kao da su pospani...
- Aktivnosti sa slikovnim karticama:
 - *Memory game* – učenici trebaju zapamtiti što više riječi sa sličica na ploči te ih izgovoriti;
 - *What's missing?* – sličice su na ploči, učenici ih trebaju zapamtiti što više, nastavnik uklanja jednu ili više sličica, učenici trebaju izgovoriti one koje nedostaju

- *What's this?* – jednostavni razgovori i dijalози učenika i nastavnika ili učenika međusobno
- natjecanja u skupinama - *Run for the card*: učenici se natječu u brzini, onaj koji prvi dotakne i izgovori riječ koju je nastavnik zadao na hrvatskome, pobjeđuje; *Touch the right card and say the word...* - učenici trebaju dodirnuti sličicu, te izgovoriti riječ; *I can see...* - učenici nabrajaju što sve vide; *I spy...* - učenici govore slovo abecede kojima počinju riječi, a ostali pogađaju o kojoj se riječi radi, *Make a circle* – učenici su u krugu, svira glazba, kada nastavnik zaustavi glazbu i pokaže slikovnu karticu učenici moraju izgovoriti točnu riječ, ukoliko riječ ne izgovore točno, ispadaju iz kruga
- Dijalozi, *role plays* – kratki, jednostavni, vođeni dijalози, igrokazi i razgovori, s nastavnikom ili međusobno
- *TPR* – nakon slušanja, pantomime i ponavljanja rečenica ili izraza, učenici samostalno reproduciraju naučeno
- Vježbe prepoznavanja
- *Stop the teacher, Correct the teacher* – nastavnik izgovara riječi, kada pogriješi učenici ga ispravljaju izgovarajući točnu riječ
- Bingo – pobjednik igre mora izreći ili pročitati svoje riječi
- *Finish the sentence, What comes next* – učenici dovršavaju nastavnikove otprije poznate rečenice ili rečenice s nosača zvuka.

Aktivnosti ujedinjuju vještine slušanja, čitanja i govora, a kasnije i pisanja te sadrže elemente igre pa su učenicima ovoga uzrasta privlačne i zabavne. Budući da je samostalni govor najsloženija vještina koju treba svladati, a budući da ima djece koja se teže odvažuju na izgovaranje stranoga jezika, ovakvi tipovi aktivnosti pružaju im mogućnost uključivanja kada žele i koliko žele.

Prijedlozi aktivnosti za uvježbavanje dobrog izgovora

Ipak, smatramo da je pojedine glasove potrebno uvježbavati pojedinačno, ne samo u sklopu rečenica, pjesmica ili dijaloga. U priručnicima za nastavnike uz navedene udžbenike ne spominje se niti jedan od glasova težih za usvajanje, niti se nastavnicima savjetuje uvježbavanje pojedinih glasova. Naše je iskustvo pokazalo da nastavnici moraju biti svjesni kako se usvajanje dobrog izgovora ne mora nužno dogoditi samo po sebi, osobito kada govorimo o već spomenutima problematičnima glasovima. Svaki nastavnik koji poučava engleski jezik u 1. razredu zna da se aktivnosti na satu moraju brzo izmjenjivati, biti raznolike, kako učenici ne bi izgubili interes. Većina vježbi u navedenima udžbenicima koje su pretežno usmjerene za svladavanje dobrog izgovora su vježbe ponavljanja za nastavnikom ili glasom s nosača zvuka. Ove vježbe su djeci često dosadne i jednolične, pa ih automatski ponavljaju bez razmišljanja. Iz iskustva poučavanja engleskoga u prvom razredu predlažemo

niz kratkih aktivnosti koje se mogu uklopiti u postojeće nastavne planove i programe, a koje nalazimo u stručnoj literaturi (primjerice, Kruhan, 1999., Phillips, 1993 i Brewster, 2003), ili su proizašle iz prakse :

- nastavnik govori pojedinačne glasove od kojih se sastoje poznate riječi, učenici trebaju izgovoriti cijelu riječ; ova aktivnost može biti i u obliku natjecanja
- nastavnik „izgovara“ riječi oblikujući ih samo usnama, bez glasa, učenici trebaju pogoditi o kojoj se riječi radi
- učenici zatvorenih očiju slušaju riječi koje nastavnik izgovara, ako nastavnik pogriješi, učenici rukama daju znak da je pogriješio te ga ispravljaju
- nastavnik i učenici na jednome satu govore hrvatski engleskim naglaskom i intonacijom („Danas ćemo govoriti kao Englezi.“) kako bi se navikli na glasove kojih nema u hrvatskome jeziku
- nastavnik i učenici dogovore se kako će na jednom ili više sati govoriti prenaglašenim naglaskom i intonacijom, što je djeci zabavno, vrlo spremno to prihvaćaju, a engleski glasovi im ulaze u uho
- pomoću malih zrcala učenici se gledaju te provjeravaju oblikuju li usne pravilno izgovarajući teže riječi
- nastavnik ponekad može snimiti učenike dok govore, a zatim im dati snimke da poslušaju ili pustiti ih na satu, kada se učenici čuju lakše uočavaju pogreške
- pjesmice, rime i recitacije izvrsne su za uvježbavanje izgovora, ali valja biti oprezan jer su one malima učenicima ponekada prekomplicirane, a u njima su ponekada naglasak i intonacija podređeni rimi pa se može dogoditi da učenici tako i nastave govoriti
- učenici pjesmicu, rimu ili recitaciju mogu ilustrirati ili zajedno s nastavnicom napraviti jednostavnu umnu mapu koja će im kasnije služiti kao podsjetnik pri samostalnoj reprodukciji
- učenje pjesmica, recitacija ili rima napamet odlična je vježba za pamćenje, ali isto tako i za izgovor
- *tongue-twisters* – brzalice koje sadrže problematične glasove zabavljaju djecu i automatiziraju njihov izgovor; nastavnik na ploču napiše riječi koje sadrže glasove koje treba uvježbati, učenici pokušavaju dodati još riječi s tim glasovima, smiju se koristiti udžbenicima i vježbenicama te tako sami sastavljaju *tongue twisters* i govore ih pred razredom; glasovi se mogu uvježbavati i već postojećim *tongue twisters*
- igre poput *Binga* i *Memory* mogu se modificirati te ih se u razredu može igrati uz pomoć minimalnih parova, riječi koje se rimuju, koje sadrže glasove koje nastavnik želi uvježbati.

Umjesto zaključka

Usvajanje izgovora stranoga jezika kod učenika rane dobi, navedeno je kao jedna od vještina u HNOS-u. Čimbenici su koji utječu na usvajanje točnoga

izgovora: rana dob djeteta, dobar model i vrste aktivnosti. Problemi se mogu javiti u različitosti fonetskoga sustava stranoga i materinskoga jezika. U dva navedena udžbenika nalaze se brojne govorne aktivnosti, no one ne uvijekavaju isključivo izgovor, već kombiniraju nekoliko vještina. U ovome je radu predložen niz aktivnosti koje uvijekavaju izgovor stranoga jezika.

LITERATURA

- Brewster, J., Ellis, G., Girard, D. (2003.), *The Primary English Teacher's Guide*, Penguin English, Essex.
- Cameron, L., (2001.), *Teaching Languages to Young Learners*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Čajo, K., Domljan, D., Singer, D. (2006.), *Building Blocks*, CD, Izvedbeni i operativni planovi i programi od 1. do 4. razreda. Dnevne pripreve od 1. do 4. razreda za šk. God. 2006. – 2007., Zagreb: Profil International.
- Džeba, B. (2004.), *Dip In 1*, Priručnik za nastavnike engleskog jezika za 1. razred osnovne škole, Zagreb: Školska knjiga.
- HNOS – (2006.) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb: MZOŠ.
- Josipović, V. (1999.), *Usvajanje izgovora stranog jezika u ranoj školskoj dobi u Vrhovac Y. i suradnici Strani jezik u osnovnoj školi*, Zagreb: Naprijed.
- Kruhan, M. (1999.), *Izgovor u Vrhovac Y. i suradnici Strani jezik u osnovnoj školi*, Zagreb: Naprijed.
- Phillips, S. (1993.), *Young Learners*, Oxford University Press, Oxford.
- Radišić, M. (1999.), *Pjesmica kao okosnica sata u ranom učenju engleskog jezika*, u: *Život i škola*, 1-2, Osijek: Pedagoški fakultet, 153. – 163.

SUMMARY

TEACHING ENGLISH PRONUNCIATION TO FIRST GRADERS

This paper is about pronunciation acquisition in English as a foreign language with young learners. After reviewing the main goals of foreign language learning, all pronunciation activities in two of the English first grade textbooks are presented. Practical experience and difficulties are analysed and a number of activities for practising difficult sounds is suggested.

Key words: teaching English as a foreign language, young learners, acquisition of pronunciation, pronunciation activities

Primljeno: 10. rujna 2007.